

Lectori salutem!

A szlovákiai és a magyarországi történettudomány viszonya mind közéleti, mind szakmai tekintetben sajátos. A két nemzeti történetírás egyaránt tárgyakként tekint ugyanazon terület ugyanazon népességére. Ebből következik a második sajátosság: az egyik fél számára a másik megállapításai gyakran politikai értelmet nyerhetnek, és ugyanígy fordítva. A tárgy közös voltának lehetne egy sokkal öröndetesebb következménye is: a két történészársadalom közötti intenzív csere, hiszen a legtöbb tudományos eredmény mindkét fél érdeklődésére számot tarthatna. Ennek ellenére sajnálatos módon mindmáig elzárkózás tapasztalható. Ezt kívánja a *Sic Itur ad Astra* – immár második szlovák tematikájú kötetével – a maga szerény lehetőségeihez mérten orvosolni.

2005 késő őszen a Szlovák Köztársaság budapesti nagykövetsége konferenciát rendezett szlovák és magyar történészhallgatók, illetve doktoranduszok részvételével. Jelen kötet a szimpóziumon elhangzott szlovák nyelvű előadásokat adja közre. A szerkesztőség felkért további szlovák és magyar történészeket, valamint egy orosz, tanulmányát azonban magyarul megíró kutatót is eredményeinek közzétételére.

A szakmai párbeszéd egyik első lépése a fogalmak egyeztetése. A magyarul íródott tanulmányok esetében negatív konnotációja miatt a szerzők kerültek a *Felvidék* szót, mivel ezt szélesebb körben először a 19. századi, sok kritikával illetett magyar nemzetiségi politikát is kialakító magyar nemesi liberális elit használta. Az eredetileg szlovák nyelvű tanulmányok fordítása során leginkább a *Slovensko* szó esetében kellett körültekintően eljárni, hiszen maga a fogalom már 1918 előtt is létezett a gyakorlatban, ám ekkori jelentése nem egyezik pontosan a mai „Szlovákia” szóval, ezért a *Szlovákföld*, *szlovák régió* kifejezésekkel adjuk vissza. *Magyarország* esetében máshogy nevezik az 1918 előtti és az 1918 utáni országot, előbbit *Uhorsko*-ként, utóbbit *Maďarsko*-ként jelölve. Ezek főnévi alakját mindkét esetben Magyarországnak fordítottuk, míg melléknévi használatukkor esetenként éltünk a *magyarországi/magyar* megkülönböztetéssel. A közös múlt ismeretanyaga mindazonáltal a nemzeti narratívák különállósága miatt nem teljesen azonos a két oldalon, ezért a

magyar olvasó által kevésbé ismert személyeket, fogalmakat szerkesztői magyarázatokkal láttuk el.

A szerkesztőség köszönetet mond Kiss Gy. Csabának, aki elsőként szorgalmazta, majd végig segítette a kötet összeállítását, Benedek Gábornak, Dobszay Tamásnak, Gyivicsán Annának, Szilágyi Mártonnak, valamint a fordítóknak: Angelika Dončovának, Kiss Csillának, Oswald Júliának, Vesztróczy Zsoltnak, Zahorán Csabának és Zilizi Zoltánnak, hogy munkájukkal segítették e kötet létrejöttét.

Természetes és hasznos, ha a gyakran máig vitatott témák értelmezése kapcsán más nézőpontok, értelmezési lehetőségek merülnek fel a két különböző hagyományú történetírásban, hiszen az egyre élénkülő, ám lényegi kérdésekről folytatott viták lendíthetik csak túl a holtpontra a szakmai együttműködést. Az eltérések mellett azonban mindenképpen érdemes figyelni a közös pontokra és (arc)vonásokra is. Ezzel ajánljuk kötetünket az olvasónak.

A Sic Itur ad Astra szerkesztősége

Lectori salutem!*

Vzťah slovenskej a maďarskej historiografie je tak zo spoločenského, ako aj z profesionálneho hľadiska svojrázny. Tieto dve národné historiografie nazerajú na to isté územie a na to isté obyvateľstvo ako na predmet svojho výskumu. Z tohto vyplýva druhá špecifickosť: pre jednu stranu konštatovania tej druhej môžu nadobudnúť politický význam, a naopak. Avšak existencia tohto javu by mohla mať aj oveľa radostnejší dôsledok: intenzívnu výmenu poznatkov a skúseností, keďže väčšina vedeckých výsledkov by si mohla nárokovať záujem oboch strán. Napriek tomu, na polutovanie dodnes pretrvávajúca ich uzavretosť. O to sa usiluje a to sa snaží napraviť v rámci svojich skromných možností *Sic Itur ad Astra* v poradí už svojím druhým zväzkom venovaným slovenskej tematike.

* Angelika Dončová fordítása.

Veľvyslanectvo Slovenskej republiky v Budapešti koncom jesene 2005 zorganizovalo konferenciu za aktívnej účasti slovenských a maďarských študentov histórie, respektíve doktorandov. Tento zborník obsahuje slovenské príspevky odprezentované na spomenutom sympóziu. Redakčná rada oslovila i ďalších slovenských a maďarských historikov, ako aj jednu ruskú historičku, ktorá výsledky svojho bádania, zhrnuté v štúdiu, podáva v maďarčine.

Jedným z prvých krokov odborného dialógu je ujednotenie pojmov a ich významu. V prípade príspevkov písaných v maďarčine sa, kvôli negatívnej konotácii, autori vyhýbali používaniu pojmu *Felvidék*, keďže toto slovo začala v širšom význame prvýkrát používať vytvárajúca sa maďarská šľachtická liberálna elita 19. storočia, ktorej sa dostalo veľa kritiky ohľadom maďarskej národnostnej politiky. Aj pri preklade pôvodne v slovenčine napísaných príspevkov bolo potrebné obozretnéjšie narábať s pojmami. Najmä pri slove *Slovensko* – vzhľadom na to, že tento pojem v praxi existoval už pred rokom 1918, jeho vtedajší význam sa však presne nezhodoval s významom dnešného slova „Szlóvakia“ – používame výrazy *Szlovákföld*, *szlovák régió*. V prípade *Maďarska* – *Magyarország*-u sa inak označuje krajina pred a po roku 1920; pred týmto rokom ako *Ujhorsko*, po ňom ako *Maďarsko*. Ich tvar v neurčitku sme v oboch prípadoch preložili ako *Magyarország*, kým v tvare prídavného mena sme sa priklonili k jeho rozlišovaniu pojmami *magyarországi/magyar*.

Redakcia vyslovuje vďaka Csabovi Gy. Kissovi, ktorý najprv nabádal, neskôr až do konca pomáhal pri zostavovaní zborníka, Gáborovi Benedekovi, Tomášovi Dobszaymu, Anne Gyivicsánovej, Mártonovi Szilágyimu, ako aj prekladateľom: Angelike Dončovej, Csille Kissovej, Júlii Oswaldovej, Zsoltovi Vesztróczyemu, Csabovi Zahoránovi a Zoltánovi Zilizi, za to, že svojou prácou dopomohli k zrodu tohto zborníka.

V súvislosti s objasňovaním často dodnes sporných tém je prirodzené a aj potrebné, že sa v týchto dvoch, tradíciami rozdielnych, historiografiách vynárajú iné a rozdielne hľadiská a možnosti výkladu. Predsa v odbornej spolupráci len pokračujúce diskusie o podstatných otázkach môžu pomôcť preklenúť mŕtvy bod. Popri rozdieloch je však každopádne vhodné všimáť si aj ich spoločné body. S týmto ponúkame čitateľovi náš zväzok.

Redakcia *Sic Itur ad Astry*